

CENTRUM PRE
VEREJNÚ POLITIKU

POROVNANIE EPIDEMIOLOGICKÝCH OPATRENÍ PROTI ŠÍRENÍU COVID-19 V KRAJINÁCH EÚ, NÓRSKU, ŠVAJČIARSKU A SPOJENOM KRÁĽOVSTVE

1. draft 6.5. 2020

Úvod

Táto štúdia porovnáva opatrenia proti šíreniu COVID-19 v celej Európskej únii, a navyše v Nórsku, Švajčiarsku a Spojenom kráľovstve. Keďže použité nástroje sú rôznorodé, krajiny sme prehľadne rozdelili do skupín podľa prísnosti opatrení.

Najprv sme takto rozdelili opatrenia obmedzujúce aktivity a pohyb vnútri krajiny a následne sme podobne porovnali opatrenia na obmedzenie vstupu do krajiny, vrátane karanténnych opatrení pri vstupe.

Obmedzenia aktivít a pohybu

Väčšina krajín opatrenia sprísňovala postupne. Najskôr zákazom hromadných akcií (niekedy s postupne znižovaným limitom na počet osôb), zatvorením niektorých alebo všetkých gastronomických prevádzok a aj škôl. Viaceré krajiny už v tomto období zároveň vyhlásili nejakú formu núdzového stavu.

Vo väčšine prípadov po tejto „nábehovej“ fáze v priebehu niekoľkých dní prišla hlavná fáza opatrení vo forme vnútroštátnej karantény (lockdownu). Prejavila sa kombináciou

- obmedzenia zoskupovania,
- obmedzenia pohybu obyvateľstva,
- obmedzenia maloobchodu,
- zavádzania práce z domu,
- obmedzenia pohybu po krajine,
- dodatočnými opatreniami, akými je napríklad nosenie rúšok.

Krajiny sme podľa prísnosti obmedzení rozdelili na nasledujúce skupiny:

Skupina 1: obmedzená sociálna interakcia. Do tejto skupiny patria krajiny, kde sa zaviedli len veľmi mierne opatrenia. Väčšinou ide o zavedenie pravidiel na dodržiavanie minimálnej vzdialenosti osôb a zákaz zoskupovania, zatvorenie časti maloobchodných prevádzok a odporúčaná alebo čiastočne povinná práca z domu.

Skupina 2: mierny lockdown. V tomto prípade vlády napríklad formálne zaviedli zákaz vychádzania inak, ako s presne vymedzeným účelom, ale bez dodatočných opatrení (pravidelné kontroly, potreba vychádzať s deklaráciou o účele pohybu, a pod.).

Skupina 3: prísny lockdown. V tejto skupine krajín platia sprísňujúce opatrenia, ako nutnosť vychádzať len s povolením či deklaráciou o účele pohybu na verejnosti, s obmedzením vychádzky na určitú vzdialenosť od domu a časovým obmedzením vychádzok.

Skupina 4: veľmi prísny lockdown. Táto skupina krajín opatrenia ešte sprísnila takmer úplným zákazom vychádzania pre určité skupiny osôb alebo v určité časy.

Rozdelenie do skupín zobrazuje nasledujúca tabuľka (špecifické príklady sú zobrazené červeným a vysvetlené nižšie).

Tab. 1.

Skupina 1: obmedzená sociálna interakcia	Dánsko, Estónsko, Fínsko, Holandsko, Litva, Lotyšsko, Slovensko , Slovinsko, Švédsko , Nórsko, Švajčiarsko
Skupina 2: mierny lockdown	Belgicko, Česko, Luxembursko, Maďarsko, Malta , Poľsko , Portugalsko, Rakúsko, Veľká Británia
Skupina 3: prísny lockdown	Bulharsko, Chorvátsko, Francúzsko, Grécko, Írsko
Skupina 4: veľmi prísny lockdown	Cyprus, Rumunsko, Španielsko, Taliansko

Vnútri prvej skupiny má osobitné postavenie Švédsko, ktoré malo a má zďaleka najmenej prísne opatrenia, v podstate by čiastočne malo patriť do „skupiny 0“, bez vynucovaných opatrení. Takmer všetky obchody sú napríklad otvorené a aj iné opatrenia majú najmä charakter odporúčaní. Trochu prísnejšie, ale stále pomerne mierne opatrenia mali a majú susedné Nórsko (zatvorené len bary a iné gastro prevádzky, ktoré nepredávajú len jedlo, ale reštaurácie otvorené), Fínsko (zatvorené len bary a reštaurácie) a pobaltské štáty, najmä Litva a Lotyšsko, kde s určitými obmedzeniami ostali otvorené aj gastronomické prevádzky. V Holandsku vláda síce zatvorila gastronomické prevádzky, ale väčšina maloobchodu ostala fungovať.

V rámci druhej skupiny je výnimkou Poľsko, kde väčšina maloobchodu ostala otvorená, na druhej strane krajina zakázala vychádzať inak, ako za presne vymedzeným účelom a prijala aj jedno veľmi strohé opatrenie: zákaz vychádzania osôb mladších ako 18 rokov bez sprievodu dospeljej osoby.

Podobne špecifický je prípad Malty. Tam pre väčšinu obyvateľstva platil a platí pri pohybe mimo domova mierny režim, obdobný slovenskému, ale s výnimkami: prakticky úplným zákazom vychádzania pre osoby staršie ako 65 rokov, tehotné a osoby po prekonaní ťažkej choroby. V niečom by tak Malta mala patriť skôr do tretej skupiny.

V tretej skupine sa nachádzajú dve krajiny, ktoré okrem pohybu mimo domova len s prísne vymedzeným účelom zaviedli aj obmedzenie vnútroštátneho pohybu. V Chorvátsku pomerne striktne, medzi okresmi, a v Bulharsku medzi vyššími územnými celkami (len s povolením). Chorvátsko zároveň pozastavilo fungovanie hromadnej dopravy.

Rumunsko zaviedlo prísny zákaz vychádzania pre osoby staršie ako 65 rokov. Tie môžu opustiť domov len v čase 11,00-13,00 za nákupmi a inými nevyhnutnými aktivitami a 20,00-21,00 kvôli venčeniu psov. Španielsko aj Taliansko mali veľmi prísne zákazy vychádzania, vrátane vychádzok, s regionálnymi odlišnosťami.

Väčšina krajín EÚ v priebehu apríla oznámila plány na postupné uvoľňovanie opatrení.

Ochrana hraníc

Krajiny Európskej únie sa dohodli už na začiatku krízy na zákaze vstupu občanov krajín mimo EÚ na teritórium únie.

Okrem toho väčšina krajín prijala rôzne formy ďalších obmedzení. Z hľadiska formálnej ochrany hraníc je možné krajiny rozdeliť do troch skupín:

Skupina 1: mierna ochrana hraníc. Prekročenie hraníc je v zásade povolené, ale s obmedzeniami. Sem patrí napríklad povinná domáca karanténa pri príchode z rizikových krajín. Alebo je prechod hraníc povolený len so špecifickým účelom, ktorým je napríklad pracovná cesta. V niektorých prípadoch platí zákaz príchodu z krajín výrazne zasiahnutých epidémiou.

Skupina 2: prísna ochrana hraníc. Príchod do krajiny je iným ako štátnym príslušníkom či rezidentom v zásade zakázaný, s výnimkou tranzitu v koridoroch (prípadne s časovým limitom na prechod cez krajinu). Tiež ostáva možnosť pendlovania či prihraničnej mobility. Po príchode v niektorých prípadoch nutnosť domácej karantény.

Skupina 3: veľmi prísna ochrana hraníc. Platia dodatočné opatrenia, napríklad zákaz vycestovať vlastným občanom alebo povinná štátna karanténa pri príchode.

Rozdelenie do týchto skupín však treba čítať s prihliadnutím na kontext krajiny. V niektorých prípadoch napríklad síce krajina nezaviedla formálny zákaz vstupu cudzím štátnym príslušníkom, ale zrušením komerčných letov či lodného spojenia dosiahli rovnaký faktický výsledok. To sa týka čisto ostrovných krajín ako Malta či Cyprus, alebo inak izolovaných krajín, ako Portugalsko.

Tab. 2.

Skupina 1: mierna ochrana hraníc	Belgicko, Bulharsko, Cyprus, Grécko, Holandsko, Írsko, Luxembursko, Malta, Portugalsko, Švédsko, Spojené kráľovstvo
Skupina 2: prísna ochrana hraníc	Chorvátsko, Dánsko, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Slovinsko, Slovensko, Španielsko, Taliansko, Nórsko, Švajčiarsko
Skupina 3: veľmi prísna ochrana hraníc	Česko, Fínsko, Slovensko

Špecifickou témou je ochrana teritória formou zákazu vstupu bez čerstvého potvrdenia o negatívnom teste alebo o karanténe po príchode. Veľký počet krajín zaviedol povinnú domácu karanténu. Úplne výnimočné je Slovensko, ktoré ako jediná krajina Európskej únie umiestňuje všetkých prichádzajúcich do karanténneho zariadenia so štátnym dohľadom. (Určitý čas obdobné opatrenie obmedzene praktizovala Litva, kde museli cestujúci po príchode povinne stráviť nejaký čas v hoteli.)

Trochu mimo rámca témy tejto štúdie si dovoľujeme upozorniť na príklad Nového Zélandu, ktorý tiež praktizuje povinnú štátnu karanténu (14 dní aj pre ľudí bez príznakov či s negatívnym testom). Sú však umiestnení v hoteloch, s možnosťou izolovaných vychádzok a plnou náhradou nákladov na pobyt, vrátane stravy, zo strany štátu.

Veľmi prísne opatrenia zaviedlo aj Česko a Fínsko, ktoré dokonca obmedzili možnosť vycestovania vlastným občanom.

Záver

Slovensko patrí medzi krajiny s miernymi opatreniami na obmedzenie pohybu a aktivít vnútri krajiny. Zároveň patrilo medzi prvé krajiny Európskej únie, ktoré obmedzenia začali zavádzať, vrátane povinnosti nosiť rúško.

V spojitosti s tým, že krajina má k dispozícii veľké plochy zelene bez obmedzenia pohybu to znamená, že domáce obyvateľstvo prežíva opatrenia inak, ako obyvatelia väčšiny Európy, ktorí sú v rôznych formách reálne obmedzení v pohybe, vrátane rekreačného. Táto voľnosť do istej miery kompenzuje to, že ľudia žijú s obmedzovacími opatreniami dlhšie, ako väčšina kontinentu.

Špecifikom, ako sme uviedli, je povinná karanténa pod dohľadom v štátom určených zariadeniach, ktorá sa nepochybne stáva mimoriadne spoločensky aj politicky citlivou otázkou.

Rozdiely v oficiálne detekovaných úrovniach prevalencie COVID-19 ale aj miere úmrtnosti a smrtnosti či vo vyššej alebo nižšej miere kritických prípadov u mladších vekových kategórií medzi krajinami, ale často aj vnútri krajín (rozdiel medzi juhom a severom, ale i východom, Nemecka, či medzi niektorými regiónmi severného Talianska a zvyškom krajiny) budú iste postupne predmetom podrobnejšieho skúmania.

Určitú úlohu môže hrať demograficko-zdravotný mix (vysoká mobilita starších vekových kategórií s oslabeným organizmom ako na severe Talianska, vs. nízka mobilita a vôbec nižší počet starších ľudí s oslabeným organizmom, ako vo východnej Európe), nižšia celková mobilita obyvateľstva vnútri krajiny i medzi krajinami, menej trás migrácie z rizikových oblastí, lepšia imunita v dôsledku rôznych faktorov (napríklad lepšie možnosti pohybu na čerstvom vzduchu v niektorých regiónoch južnej či východnej Európy), genetické predispozície a podobne.

Medzi určujúce faktory však nepochybne patrí aj to, ako rýchlo krajiny zareagovali. Ako je zrejmé aj z tejto štúdie, kombinácia opatrení bola rôzna. Niekde sa ako dostatočnou ukázala silná ochrana hraníc, inde hrali veľkú úlohu opatrenia na obmedzenie aktivít a mobility obyvateľstva vnútri krajiny.

Opatrenia na ochranu krajín proti pandémie COVID-19 sú v mnohých z týchto štátov zdrojom národnej frustrácie či, naopak, hrdosti. Do prvej kategórie spadá napríklad Spojené kráľovstvo. Tam rýchle šírenie sprevádzané pomerne vysokými úrovňami nákazy u zdravotníckeho personálu a najmä v zariadeniach starostlivosti o seniorov, spojené s mediálnou diskusiou o nedostatku ochranného materiálu v nemocniciach, spôsobilo u časti obyvateľstva šok.

Na druhej strane v krajinách s nízkymi úrovňami nákazy, ktoré obyvateľstvo vníma pozitívne ako dôsledok rýchlej reakcie svojej vlády, možno sledovať určitý tón uspokojenia, že krajina situáciu zvládla lepšie, ako „bohatý Západ“. Podobné články sme zistili v prípade Chorvátska, Grécka, Českej republiky či Slovenska, ale pravdepodobne sa vyskytujú aj inde.

Je možné, že toto uspokojenie pomíne v ďalších fázach krízy, kde určitú úlohu bude hrať to, aká cesta sa nakoniec pre zvládnutie krízy ukáže ako určujúca. A teda, či to bude zmierenie sa s postupným rozšírením vírusu medzi obyvateľstvom.

To sa ukazuje ako dominantná stratégia, pripomíname, že aj nemecká kancelárka Angela Merkelová pri prvom oznamovaní opatrení ku kríze pripustila postupné rozšírenie COVID-19, podobne k tomu zatiaľ pristupujú aj severné krajiny, Holandsko, Rakúsko a ďalší. Alebo sa ukáže ako možný ten prístup, ktorým bude aktívne objavovanie vírusu a potláčania s cieľom postupne ho vyhubiť. To sú však už úvahy mimo rámca tejto štúdie.

Zdroje: národné portály pre boj s nákrou COVID-19.